

Wyrok z dnia 11 maja 2000 r.

III RN 160/99

Osoba, która pełniła służbę lub funkcję i była zatrudniona w strukturach Urzędu Bezpieczeństwa nie mogła zostać pozbawiona uprawnień kombatanckich wówczas, gdy dowiodła, że podczas zatrudnienia w tych strukturach wykonywała "wyłącznie zadania nie związane ze zwalczaniem organizacji oraz osób działających na rzecz suwerenności i niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej" (art. 21 ust. 3 pkt 2 w związku z art. 21 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego, jednolity tekst: Dz.U. z 1997 r. Nr 142, poz. 950 ze zm. - w brzmieniu obowiązującym do dnia 8 października 1999 r.).

Przewodnicząc: SSN Andrzej Wasilewski (sprawozdawca), Sędziowie SN: Jerzy Kwaśniewski, Andrzej Wróbel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 11 maja 2000 r. sprawy ze skargi Edwarda S. na decyzję Kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych w Warszawie z dnia 2 lipca 1998 r. [...] w przedmiocie pozbawienia uprawnień kombatanckich, na skutek rewizji nadzwyczajnej Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego [...] od wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego-Ośrodka Zamiejscowego w Szczecinie z dnia 15 kwietnia 1999 r. [...]

o d d a l i ł rewizję nadzwyczajną.

U z a s a d n i e

Kierownik Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych w Warszawie decyzją z dnia 2 lipca 1998 r., wydaną na podstawie art. 138 § 1 pkt 1 w związku z art. 127 § 3 KPA oraz art. 25 ust. 2 pkt 1 lit. a w związku z art. 21 ust. 2 pkt 4 lit. a ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (jednolity tekst: Dz.U. z

1997 r. Nr 142, poz. 950 ze zm. – powoływanej nadal jako: ustawa o kombatantach), w wyniku ponownego rozpatrzenia sprawy, utrzymał w mocy swoją decyzję z dnia 14 kwietnia 1998 r., mocą której skarżący - Edward S. został pozbawiony uprawnień kombatanckich. W uzasadnieniu tej decyzji podano, że skarżący otrzymał uprawnienia kombatanckie przyznane mu przez ZBoWiD z tytułu walki zbrojnej o utwalenie władzy ludowej, co ustalono na podstawie pisma Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej województwa k. z dnia 29 października 1976 r. Domagając się ponownego rozpatrzenia sprawy, skarżący nie przedstawił takich nowych dowodów, które mogłyby uzasadniać zachowanie przez niego uprawnień na podstawie art. 21 ust. 3 ustawy o kombatantach, natomiast podnoszona przez niego okoliczność, że służył on w tzw. Niszczycielskich Batalionach, nie mogła mieć wpływu na zmianę decyzji o pozbawieniu go uprawnień.

Naczelny Sąd Administracyjny-Ośrodek Zamiejskowy w Szczecinie wyrokiem z dnia 15 kwietnia 1999 r. [...] oddalił skargę Edwarda S. na powyższą decyzję. W uzasadnieniu tego wyroku Naczelny Sąd Administracyjny podniósł, że zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy o kombatantach kombatantami są osoby, które brały udział w wojnach, działaniach zbrojnych i powstaniach narodowych, wchodząc w skład formacji wojskowych lub organizacji walczących o suwerenność i niepodległość Rzeczypospolitej Polskiej. Z art. 1 ust. 2 oraz art. 2 ustawy o kombatantach wynika natomiast, że działalnością kombatancką w rozumieniu tej ustawy jest między innymi uczestniczenie w latach 1944 - 1945 w tzw. Niszczycielskich Batalionach („Istriebitielnych Batalionach”) na dawnych ziemiach polskich w województwach – lwowskim, stanisławowskim, tarnopolskim i wołyńskim – w obronie ludności polskiej przed ukraińskimi nacjonalistami. Równocześnie z art. 21 ust. 1 ustawy o kombatantach wynika, że uprawnienia kombatanckie przysługują osobie, która uzyskała decyzję potwierdzającą prowadzenie takiej działalności (art. 1 ust. 1 i art. 2 ustawy o kombatantach), albo fakty, o których mowa w art. 4 ustawy o kombatantach, a przy tym posiada obywatelstwo polskie lub posiadała je w okresie swej działalności kombatanckiej lub w okresie podlegania represjom (z zastrzeżeniem wyjątków określonych w art. 21 ust. 2). Ustawa stanowi także (art. 25 ust. 2 ustawy o kombatantach), że osoby, które uzyskały uprawnienia kombatanckie na podstawie poprzednio obowiązujących przepisów, zachowują te uprawnienia (art. 25 ust. 1 ustawy o kombatantach), chyba że uzyskały te uprawnienia na mocy dotychczasowych przepisów wyłącznie z tytułu działalności w latach 1944 – 1956 w charakterze „uczestników walk o ustanowienie i

utrwalenie władzy ludowej” lub z innych tytułów nie wymienionych w art. 1 ust. 2, art. 2 i art. 4 ustawy o kombatantach, względnie jeżeli osoby te uzyskały takie uprawnienia z tytułu innej działalności, jednakże w latach 1944 – 1956 pełniły służbę lub funkcje i były zatrudnione w strukturach Urzędu Bezpieczeństwa, Służby Bezpieczeństwa i Informacji Wojskowej, a nie przedłożyły dowodów z których wynika, iż do wymienionych służb zostały skierowane przez organizacje niepodległościowe lub przez te organizacje zostały zwerbowane w celu udzielania pomocy, albo dowodów z których wynika, że podczas zatrudnienia, pełnienia służby lub funkcji w tych służbach wykonywały zadania nie związane ze zwalczaniem organizacji oraz osób działających na rzecz suwerenności i niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej. Tymczasem, w rozpoznawanej sprawie jest poza sporem, że skarżący uzyskał w przeszłości uprawnienia kombatanckie wyłącznie z tytułu swego udziału w okresie od 11 czerwca 1945 r. do 25 lipca 1946 r. w walkach z reakcyjnym podziemiem, będąc przy tym zatrudnionym w strukturach Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego. Dlatego pomimo, że skarżący wykazuje, iż uprawnienia kombatanckie mogą mu przysługiwać także z tytułu działalności w okresie od 2 stycznia 1945 r. do 1 kwietnia 1945 r. w ramach tzw. Niszczycielskich Batalionów, to jednak w zaskarżonej decyzji zasadnie przyjęto, że z powodu jego późniejszego zatrudnienia w strukturach Urzędu Bezpieczeństwa, nie może on zachować nadanych mu wcześniej uprawnień kombatanckich, bowiem w toczącym się postępowaniu nie przedstawił dowodów wskazujących na to, że do pracy w Urzędzie Bezpieczeństwa skierowany został przez organizacje niepodległościowe lub przez te organizacje był zwerbowany w celu udzielania im pomocy, ani też dowodów na to, że podczas tego zatrudnienia wykonywał wyłącznie zadania nie związane ze zwalczaniem organizacji oraz osób działających na rzecz suwerenności i niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej. W ocenie Naczelnego Sądu Administracyjnego, dowodem takim nie jest przedstawione przez skarżącego w toku postępowania zaświadczenie Komendy Wojewódzkiej Policji z dnia 18 maja 1998 r., w którym stwierdza się, że skarżący był zatrudniony na stanowisku wartownika Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w O. został zwolniony ze służby na skutek dezercji.

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego pismem z dnia 21 września 1999 r. [...] wniósł rewizję nadzwyczajną od powyższego wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego-Ośrodka Zamiejscowego w Szczecinie z dnia 15 kwietnia 1999 r. [...], zarzucając mu rażące naruszenie: po pierwsze - art. 25 ust. 2 pkt 2 ustawy o kombatantach

tach, wobec pominięcia przy jego interpretacji treści art. 1 ust. 2 pkt 7 ustawy o kombatantach; po drugie - art. 21 ust. 2 pkt 4 lit. a ustawy o kombatantach, wobec wadliwego ustalenia, że skarżący nie wykazał braku podstaw do zastosowania tego przepisu; oraz po trzecie - art. 27 ust. 1 ustawy z dnia 11 maja 1995 r. o Naczelnym Sądzie Administracyjnym (Dz.U. Nr 74, poz. 368 ze zm.) w związku z art. 328 § 2 KPC oraz art. 59 ustawy o NSA, wobec braku rzetelnego zbadania, czy nie zaistniały okoliczności uzasadniające uwzględnienie skargi. W konsekwencji w rewizji nadzwyczajnej wniesiono o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Naczelnemu Sądowi Administracyjnemu-Ośrodkowi Zamiejscowemu w Szczecinie do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu rewizji nadzwyczajnej podniesiono w szczególności, że przy rozpoznawaniu przedmiotowej sprawy Naczelny Sąd Administracyjny: po pierwsze – nie wziął pod uwagę tego, że pojęcie „walka o utrwalanie władzy ludowej” w ujęciu obowiązującej uprzednio ustawy z dnia 26 maja 1982 r. o szczególnych uprawnieniach kombatantów (Dz.U. Nr 16, poz. 122) rozumiane było znacznie szerzej aniżeli w obowiązującej obecnie ustawie o kombatantach, a skarżący uzyskał te uprawnienia z tytułu udziału w tzw. Niszczycielskich Batalionach, które walczyły z oddziałami Ukraińskiej Powstańczej Armii; po drugie – w sytuacji skarżącego, odebranie uprawnień kombatanckich mogło nastąpić wyłącznie na podstawie art. 21 ust. 2 pkt 4 lit a ustawy o kombatantach, tymczasem fakt, iż był on zatrudniony w Urzędzie Bezpieczeństwa Publicznego w O. w 1945 r., a więc na terenie Ziem Zachodnich, wskazuje, że brał udział jedynie w walce z Wehrwolfem i innymi niedobitkami armii niemieckiej, bowiem żadne źródła historyczne nie potwierdzają działalności na tych terenach w 1945 r. polskich organizacji niepodległościowych, których zwalczanie, w ramach formacji organów bezpieczeństwa publicznego, przesądza o utracie uprawnień kombatanckich; oraz po trzecie – zgodnie z art. 21 ust. 2 pkt 4 lit. a ustawy o kombatantach, na skarżącym nie ciążył obowiązek wykazania, że nie był zatrudniony na stanowiskach, o których mowa w tym przepisie, ale jedynie, jak to ujęto w uzasadnieniu rewizji nadzwyczajnej: „obowiązek wykazania, że zachodzą okoliczności uzasadniające wyłączenie przesłanek utraty uprawnień (art. 21 ust. 3)”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rewizja nadzwyczajna nie jest zasadna.

W rozpoznawanej sprawie jest poza sporem, że skarżący uzyskał uprawnienia kombatanckie z tytułu swego udziału w walce z reakcyjnym podziemiem w okresie od 11 czerwca 1945 r. do 25 lipca 1946 r., kiedy był zatrudniony w strukturach Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w O. Dlatego powoływana następnie przez skarżącego okoliczność, że uprawnienia kombatanckie przysługiwać mu mogą także z tytułu służby w okresie od 2 stycznia 1945 r. do 1 kwietnia 1945 r. w tzw. Niszczycielskich Batalionach (o czym stanowi art. 1 ust. 2 pkt 7 ustawy o kombatantach), nie może być w danym wypadku brana pod uwagę, skoro – zgodnie z dyspozycją art. 25 ust. 2 pkt 1 lit. a ustawy o kombatantach – uprawnień kombatanckich pozbawiono osoby wymienione w art. 21 ust. 2 pkt 4 lit. a ustawy o kombatantach, tzn. osoby, które pełniły służbę lub funkcje i były zatrudnione między innymi w strukturach Urzędu Bezpieczeństwa, o ile nie przedłożą one dowodów na to, że skierowane zostały do tych służb i organów przez organizacje niepodległościowe lub przez te organizacje zostały zwerbowane w celu udzielania im pomocy (art. 21 ust. 3 pkt 2 ustawy o kombatantach), względnie dowodów na to, że podczas zatrudnienia, pełnienia służby lub funkcji w tych strukturach (w danym wypadku w strukturach Urzędu Bezpieczeństwa): „wykonywały wyłącznie zadania nie związane ze zwalczaniem organizacji oraz osób działających na rzecz suwerenności i niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej” (art. 21 ust. 3 pkt 2 ustawy o kombatantach - w wersji obowiązującej do dnia 8 października 1999 r., tzn. w dacie podejmowania zaskarżonej decyzji - por. art. 1 pkt 3 lit. b ustawy z dnia 4 marca 1999 r., Dz.U. Nr 77, poz. 862). Naczelny Sąd Administracyjny trafnie stwierdził w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, że skarżący w ogóle nie przeprowadził takiego dowodu, a jedynie w toku postępowania w niniejszej sprawie przedstawił zaświadczenie Komendy Wojewódzkiej Policji z dnia 18 maja 1998 r., z którego wynika, że był zatrudniony na stanowisku wartownika Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w O., skąd następnie zdezerterował i z tej przyczyny został zwolniony ze służby. Natomiast za oczywiście bezzasadny należało uznać podniesiony w tym kontekście zarzut, który w uzasadnieniu rewizyjnej nadzwyczajnej został sformułowany, jak następuje: „organy bezpieczeństwa publicznego na terenach Ziemi Odzyskanych prowadziły w tym okresie walkę wyłącznie w Wehrwölfen i innymi niedobitkami armii niemieckiej. Żadne natomiast źródła historyczne nie potwierdzają działalności na tych terenach w 1945 r. organizacji niepodległościowych, których zwalczanie, w ramach formacji organów bezpieczeństwa publicznego, przesądza o utracie uprawnień kombatanckich. A zatem zaświadczenie o zatrudnie-

niu na stanowisku wartownika było w zupełności wystarczające, a nawet w świetle wiedzy historycznej zbędne w celu udowodnienia, że nie zachodziły okoliczności wymienione w art. 21 ust. 2 pkt 4 lit. a ustawy”. Oczywista bezzasadność tego zarzutu wynika stąd, że: po pierwsze – wbrew temu, o czym mowa w uzasadnieniu rewizji nadzwyczajnej, w 1945 roku na terenie województwa o. działały organizacje niepodległościowe, o czym świadczą także publikacje dokumentujące działalność organów bezpieczeństwa w tym okresie (np. „Informator o nielegalnych antypaństwowych organizacjach i bandach zbrojnych działających w Polsce Ludowej w latach 1944-1956” wydany w Warszawie w 1964 r. przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych – Biuro „C”, s.109-110); a po wtóre – wedle art. 21 ust. 3 pkt 2 w związku z art. 21 ust. 2 pkt 4 lit. a ustawy o kombatantach, osoby zatrudnione między innymi w strukturach Urzędu Bezpieczeństwa pozbawione zostały uprawnień kombatantów, o ile nie dowiodą, że podczas zatrudnienia w strukturach organów bezpieczeństwa publicznego wykonywały wyłącznie zadania nie związane ze zwalczaniem nie tylko organizacji, lecz także i osób działających na rzecz suwerenności i niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej, a tymczasem w rozpoznawanej sprawie skarżący nawet nie podjął próby przeprowadzenia takiego dowodu. W konsekwencji stwierdzić należy, że całkowicie bezzasadny jest również podniesiony w rewizji nadzwyczajnej zarzut naruszenia przez Naczelnego Sądu Administracyjnego zaskarżonym wyrokiem art. 328 § 2 KPC w związku z art. 27 ust. 1 i art. 59 ustawy o NSA.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Najwyższy na podstawie art. 236 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483) oraz art. 393¹² KPC w związku art. 10 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej - Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym, Kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 43, poz. 189 ze zm.) orzekł jak w sentencji.

=====